

КОНФЕРЕНЦІЯ У ПОЛТАВІ

Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 100-річчю відкриття пам'ятника класиків української літератури І.П.Котляревському була організована Полтавським державним педагогічним університетом ім. В.Г.Короленка, Інститутом літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України та Полтавським літературно-меморіальним музеєм І.П.Котляревського.

На пленарному засіданні, яке відкрив ректор ПДПУ проф. *В.Пащенко*, виступили відомі вчені з різних регіонів України, а також представники міської адміністрації Полтави. Директор Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАНУ акад. *М.Жулинський* торкнувся питань національної еліти та духовності українського народу, культурної еволюції, на якій наголошував свого часу І.П.Котляревський. Цікавими й змістовними були доповіді *Г.Сивоконя* (Київ) "І.П.Котляревський на фоні сучасної йому європейської літературної думки", *Т.Гундорової* (Київ) "Малоросійський маскарад: творчість Івана Котляревського а аспекті постколоніальної критики", *Л.Мороз* (Київ) "Класицизм і драматургія І.П.Котляревського", *О.Ніколенко* (Полтава) "Барокові традиції в поемі І.Котляревського "Енеїда", *М.Ткачука* (Тернопіль) "Енеїда" І.Котляревського: до проблеми типології наратора", *Н.Шумило* (Київ) "Микола Євшан про І.П.Котляревського" та ін.

Учасники конференції були присутні на відкритті в університеті аудиторії імені І.П.Котляревського, здійснили тригодинну екскурсію по місту.

На другий день тривала робота конференції у пленарному режимі. Із доповідями виступили *Т.Головань* (Київ) "Іван Петрович Котляревський очима української діаспори", *Н.Буторіна* (Київ) "Постать І.П.Котляревського в оцінці І.Нечужа-Левицького, М.Драгоманова та Б.Грінченка" та ін.

Олена Ляшенко

НОВІ ДОКУМЕНТАЛЬНІ СВІДЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПРИСУТНОСТІ В ЧЕХІЇ

29 травня ц.р. в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України відбулась презентація нової подачі архіву подружжя відомих чеських українців Зіни та Костя Генік-Березовських.

Ще 1993 року в Україну було передано архіви Олександра Олеся і сестри Лесі Українки Оксани Косач-Шимановської, а 1995-го Марко Березовський передав до відділу рукописних фондів та текстології понад 700 листів з України до його матері З.Генік-Березовської. Вони вже опрацьовані й частково опубліковані.

На цей раз доктор М.Березовський передав до відділу нову партію матеріалів, що стосуються наукових та громадських інтересів його батьків. Це різноманітні свідчення, пов'язані з україністичними студіями у Карловому університеті Праги, навчальні плани, програми, конспекти лекцій, матеріали до українсько-чеського словника, різні варіанти опублікованих З.Генік-Березовською праць, чернетки неопублікованого, підготовчі начерки, документи, пов'язані з роботою Академії, зі справою перекладу і видання української книги в Чехо-Словаччині, серед них — видавничі рецензії на плановані до друку твори; тексти радіопередач по чеському радіо про українську культуру, статті з україністики до енциклопедій, матеріали, присвячені І.Панькевичу, Ф.Главачеку, І.Пулюю. А також публікації, документи, листи, пов'язані з українським правозахисним рухом, із життям і творчістю колег-шістдесятників. Серед листів у нещодавно отриманій частині архіву — епістолярій чеських українознавців і перекладачів В.Абжолтовської, Л.Красковської, М.Мушинки, М.Неврлого та ін., колег із Канади, Австралії, Румунії, Франції.

Головна ж специфіка архіву Березовських, як зазначила у своєму вступному слові М.Коцюбинська, полягає в акумуляції документів і матеріалів — друкованих, рукописних, іконографічних — пов'язаних з життям та діяльністю різних діячів української культурної еміграції, яка після поразки УНР знайшла прихисток у Чехії. Серед цих матеріалів чільне місце належить залишкам архіву Платоніди Росиневич-Щуровської, концертмейстера

хору Олександра Кошиця, яка свого часу керувала також українським хором у Празі та Подєбрадах, а крім того, навчала юну Зіну Бондарчук (пізніше Генік-Березовську) музики.

У тій підбірці — надзвичайно цінні спогади Щуровської про державну хорову капелу, якою керував О.Кошиць, документи самої Платоніди Щуровської та її чоловіка — сотника Миколи Росиневича. Листи, спогади, світлини, документи празьких українських діячів — подружжя Барцалових, Оксани Пронської, Ольги Байлюкової, скульптора Михайла Бринського (є навіть ескізи державної печатки ЗУНР), архітектора Артема Корнійчука, полковника армії УНР і теоретика військової справи Павла Крицького, Мікулаша Тобілевича (сина Миколи Садовського), музикознавця Федора Стешка. Є тут і автографи Бориса Грінченка, Олекси Стефановича, Петра Карманського, авторизовані машинописи Мирослава Ірчана та Олександра Кошиця. І навіть несподівано серед того огрому виринув автограф Федора Шаляпіна на подарованому ним колись Платоніді Щуровській портреті. Безліч листівок і фотографій із родинного кола І.Горбачевського, О.Косач-Шимановської, різноманітні пам'ятні знаки українського культурного, громадського, родинного життя — запрошення на святкові вечори, програми вечорів і концертів, повідомлення з приводу одружень та інших урочистостей, жалобні клепсидри (повідомлення про смерть), а також підбірка матеріалів про відзначення у Празі 125-річчя від дня народження Шевченка (програми, афіші, вирізки з газет).

“Слід зберегти це надзвичайно цінне національне надбання, — не втомлюється повторювати М.Коцюбинська, — щоб не “осиротити” наших наступників, щоб не перервати культурної тяглості, естафети поколінь. Адже празька сторінка в історії рідної культури дуже самобутня й ваговита: поезія, історія, увесь спектр суспільних наук, видавнича справа. Це та гілка, що ніколи не відривалася від материнського організму, обмін поживними речовинами не припинявся ніколи. І, хочеться вірити, не припиниться”.

Цей унікальний, універсальний, синтетичний архів із багатьма тематико-хронологічними розгалуженнями стане в добрій нагоді і літературознавцям, які працюють на теренах науки про Т.Шевченка, Лесю Українку, Г.Сковороду, І.Франка, М.Драгоманова, Валерія Шевчука, романтизму й бароко; знайдуть немало цінного тут історики, освітяни, мистецтвознавці, архівісти-джерелознавці.

Як влучно зауважила *Михайлина Коцюбинська*, Зіна Генік-Березовська вже за своїм походженням (батько — українець, мати — чешка) була живим втіленням українсько-чеських культурних зв'язків. І навіть по смерті своїй залишаючись “золотою бджілкою” (вслів І.Світличного) українсько-чеського культурного розвою, Зіна Генік-Березовська разом із чоловіком та сестрою Лесі Українки Оксаною Косач-Шимановською спочиває в одній могилі, залишивши на своєму письмовому столі незавершені фрагменти спогадів про Оксану Косач, листи від друзів з України, які сьогодні вже зберігаються і публікуються в Україні.

Отже, часи нашого національного утвердження дарували Україні нову унікальну збірку документів — свідчення української культурної присутності в Чехії. Попереду, думається, нові й нові знахідки, бо ще живуть у Празі нащадки українських родин, які творили культурний клімат української Праги 20–30-х та й пізніших років ХХ ст. Може, ще не всі свої скарби відкрила для нас, наприклад, Слов'янська бібліотека, в якій нещодавно було виявлено архів родини Лесі Українки, вже частково опрацьований і опублікований кандидатом філологічних наук Світланою Кочергою і доктором Марією Няхаєвою.

Про це говорили на презентації архіву Генік-Березовських *Г.Сиваченко*, *С.Гальченко*, *Л.Мірошниченко*, *М.Павлюк* представник Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України *Т.Мостицька* та перший секретар Посольства Чеської Республіки в Україні *Мілош Гронек*, завдяки якому особисто та Посольству Чеської Республіки архів був перевезений до Києва. Він може навіть стати, як зазначила Г.Сиваченко, основою майбутнього музею української еміграції, бо ж сьогодні в світі дуже плідно розвивається нова перспективна галузь науки — емігрантологія.

Алла Діба

Слово і Час. 2003. №11